

पूर्वत्रसाधस्कांश्चयेद्यज्ञानिति श्लोकद्वयेनवानप्रस्थस्यापिवैश्वानरात्मोपासनमुक्तं तत्कर्मव्यपस्यदुःशकमिति मन्वानः पृच्छति ॥ १ ॥ उत्तरमाहार्धेन प्राप्येति एताभ्यामाश्रमाभ्यां ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यभ्यां संस्कारं चित्तशुद्धिप्राप्त्यात्मयोक्तव्य इति पूर्वोणान्वयः चित्तशुद्धौ सत्यावानप्रस्थाद्याश्रमेऽपि योगमभ्यस्येदित्यर्थः ऋजुमार्गमाह यदिति सार्धेन ॥ २ ॥ कषायं चित्तदोषपाचयित्वा विश्रुतं कृत्वा स्थानेषु आश्रमेषु अनुत्तमं इदं मत्तं श्रेष्ठमित्यर्थः ॥ ३ ॥ एवं वक्ष्यमाणरीत्या धर्मयोगं ॥ ४ ॥ पश्यन् आत्मदृक् न जहाति किंचित्पदार्थं सर्वव्यापि

श्रीशुक उवाच वर्तमानस्तथैवान्नवानप्रस्थाश्रमे यथा ॥ योक्तव्योत्मा कथं शक्त्या वेधैवैकांक्षतापरं ॥ १ ॥ व्यास उवाच प्राप्य संस्कारमेताभ्यामाश्रमाभ्यां ततः परं ॥ यत्कार्यं परमार्थं तु तदिहैकमनाः शृणु ॥ २ ॥ कषायं पाचयित्वा शुश्रेणि स्थानेषु च त्रिषु ॥ प्रव्रजेच्च परं स्थानं पारिव्राज्यमनुत्तमं ॥ ३ ॥ तद्भ्रूयते ॥ ५ ॥ अश्वस्तनविधातास्यान्मुनिर्भावसमाहितः ॥ लघ्वाशीनियताहारः सकृदन्ननिषेविता ॥ ६ ॥ कपालं वक्षुमूलानि कुचैलमसहायता ॥ उपेक्षा सर्वभूतानामेतावद्भिक्षुलक्षणं ॥ ७ ॥ यस्मिन्वाचः प्राविशंति कूपे त्रस्ता द्विपादव ॥ नवकारं पुनर्यातिसैकैव ल्याश्रमे वसेत् ॥ ८ ॥ नैव पश्येन्न शृणुयादवाच्यं जातुकस्य चित् ॥ ब्राह्मणानां विशेषेण नैव ब्रूयात्कथंचन ॥ ९ ॥ यद्ब्राह्मणस्य कुशलं तदेव स ततं वदेत् ॥ तूष्णीमासीति निदायां कुर्वन् भैषज्यमात्मनः ॥ १० ॥ येन पूर्णमिवाकाशं भवत्येकेन सर्वदा ॥ शून्यं येन जनाकीर्णं तदेवा ब्राह्मणं विदुः ॥ ११ ॥ येन केनचिदाच्छन्नो येन केनचिदाशितः ॥ यत्र क्वचन शायी च तदेवा ब्राह्मणं विदुः ॥ १२ ॥ अहरिवगणाद्भीतः सौहित्यान्नरकादिव ॥ कुणपादिव च स्त्रीभ्यस्तदेवा ब्राह्मणं विदुः ॥ १३ ॥ न कुड्योन्नप्रत्न्ये च मानितो मानितश्रयः ॥ सर्वभूतेष्वभयदस्तं देवा ब्राह्मणं विदुः ॥ १४ ॥ नाभिर्न देत मरणं नाभिर्न देत जीवितं ॥ कालमेव प्रतीक्षेति निदेशं भूतको यथा ॥ १५ ॥

त्वात् न हीयते मोक्षमुखात् ॥ ५ ॥ भावसमाहितः चित्तसमाधानवान् ॥ ६ ॥ कपालं पानपात्रं विवर्णं काषायवत् कुचैलमित्युच्यते उपेक्षाप्रीतिद्वेषराहित्यं ॥ ७ ॥ यस्मिन्निति आकुशयमानो नाक्रोशेदित्यर्थः ॥ ८ ॥ एतदेवाह नैवेति ॥ ९ ॥ भैषज्यं भवरोगचिकित्सा ॥ १० ॥ येन संप्रज्ञातेऽहमेव दंसर्वोस्मीति पश्यता येन रूपपादीनगृह्णता च जनपूर्णमपि स्थानं शून्यमिव भवति ब्राह्मणं ब्रह्मिष्ठं ॥ ११ ॥ १२ ॥ अहेः सर्पात् गणात् जनसमूहात् सौहित्यात् मृष्टान्बजनिनृतृमेः ॥ १३ ॥ १४ ॥ निदेशं आज्ञां ॥ १५ ॥